

הריגה

YAEL

נושא העבודה

הריגה

העבודה מוגשת בחסות העמותה של

נוער שוחר משפט עברי

הקדמה אישית

נושא העבודה נבחר ע"י המרצים בקורס.

זה לא הנושא הראשון שעלה בדעתי לכתוב עליו, אולם לאחר שחקרתי וקראתי על הנושא הבנתי עד כמה מסקרן ומעניין הוא.

אנו שומעים בכל מקום: בעיתונים, במדיות השונות וכן גם סתם בין חברים על מיקרי הריגה שלצערי התרחשו בעולם וגם במדינתנו הקטנה. כל פעם שאני נחשף לנושא אני מנסה להבין את ההפרדה שנעשית בין הריגה לרצח וכן את הגורמים להריגה והעונשים שניתנו עפ"י המשפט העברי וכיום בבתי המשפט. החומר על הנושא הוא רב ומגוון.

הגישות השונות וההשוואות ביניהם מרתקות. מאוד עניין אותי להכיר את הגישות לעומק וכיצד השתלבו גישות העבר בהווה של ימינו. ככל שחקרתי, ניתחתי והעמקתי בחומר, הנמצא בשפע באתרים השונים באינטרנט, הבנתי עד כמה הוא מורכב, מעניין ותורם לידע הבסיסי.

לאחר סיום העבודה הייתי ער יותר לפרסומים שונים במדיה בנושא זה, ועניין אותי לדעת כיצד המקרים נחקרים ע"י רשויות החוק ומה הייתה פסיקת בית המשפט בכל מקרה לגופו.

תוכן העניינים

4-5	מבוא	פרק ראשון
6-12	גישת המשפט העברי	פרק שני
13-18	גישת המשפט הישראלי	פרק שלישי
19	השוואה בין גישת המשפט העברי לבין גישת המשפט הישראלי	פרק רביעי
20	סיכום	פרק חמישי
21-23	רשימה ביבליוגרפית	פרק שישי

פרק ראשון

מבוא

עבודה זו מכילה בתוכה את חוקי ההריגה במשפט העברי ובמשפט הישראלי, וכן פירוט סוגי הריגה שונים (הריגה ברשלנות והמתת חסד).

נעסוק בהרחבה בסוגי ההריגה המפורטים מעלה, תוך כדי התעמקות בכל אחד מהם והשוואה בין גישות המשפט השונות בנוגע אליהם.

על מנת לעסוק בסוגיות נגדיר ראשית מה זאת הריגה, רשלנות והמתת חסד.

- **הריגה** - עפ"י סעיף 298 לחוק העונשין¹ אדם יורשע בהריגה במידה וגרם במעשה או במחדל למותו של אחר.

החוק מבדיל בין הריגה לרצח, כך שרצח יקבע במידה והתקיימו 2 מתוך 3 תנאים:

✓ הנאשם התכוון למעשה.

✓ התקבלה החלטה ע"י הנאשם להרוג את הקורבן.

✓ הקורבן לא התגרה בנאשם.

כאשר התנאים אינם מתקיימים יואשם אדם בהריגה.

- **רשלנות** - התנהגות של אדם שבמהלכה גרם נזק, מבלי שהיה מודע למעשיו, לנסיבות או לתוצאות מעשיו, כאשר סביר להניח שראוי שאדם יהיה מודע לפרטים אלה.

- **המתת חסד** - המתת אחר מתוך מטרה להיטיב עמו כאשר הוא סובל ממחלה סופנית.

עפ"י סעיף 1א' לחוק החולה הנוטה למות², החוק מתיר שלא להאריך את חייו של חולה סופני, שנתן הוראה מתאימה בעניין זה.

אך עפ"י סעיף 19 לחוק זה אין להתיר עשיית פעולה, גם אם תוך טיפול רפואי, המכוונת להמית, או שתוצאתה עלולה לגרום למוות גם אם מתוך חסד, חמלה או בקשת החולה או אחר.

---

¹ חוק העונשין, סעיף 298, התשל"ז 1977

² חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005

השאלה המשפטית שתידון בעבודה זו היא מה ההבדל בין גרימת מוות ברשלנות

(הריגה בשוגג) לבין המתת חסד?

מתי המתת חסד חוקית (מותרת)?

כיצד מתייחסים אליהם בגישות השונות ומה ההתייחסות לרצון האדם?

הענישה בעבירת הריגה פחותה משמעותית מזו בגין רצח.

כאשר גרימת מוות ברשלנות נחשבת לעבירה הפחותה ביותר וכך גם הענישה בגינה.

במהלך העבודה, בין היתר, תחקר סוגיה זו בהשוואה בין הגישות השונות של המשפט

העברי והמשפט הישראלי.

יובהרו המונחים, ההגדרות, יינתנו הסברים וכן יפורטו העונשים שניתנו וניתנים בגין

עבירות אלו.

גישת המשפט העברי

המשפט העברי הינו למעשה מונח מודרני שמגדיר את התורה המשפטית כפי שמופיעה במקורות העבריים, היסטוריה של למעלה מ 3000 שנה, החל ממתן תורה. על מקורות המשפט העברי נמנים המשנה, התלמוד, ספרות השו"ת והפסיקה. הגישה בעלת אופי דתי ועוסקת בהסדרת יחסי מסחר, נזיקין, עניינים פליליים, עבודה, קביעת מסגרות בין אדם לחברו ובין אדם לבורא ועוד.

ישנם הסבורים שהמשפט העברי כולל תחומים המקובלים בשיטות משפט אחרות כגון: דיני נזיקין, קניין ועונשין, כאשר יש להבחין בין הלכות משפטיות לדתיות. וישנם כאלה הסבורים שאין להבחין בין ההלכות. לראשונה אנו נתקלים במשפט העברי בספר **שמות** בפרשת **משפטים**, שם מובאים רוב דיני הממונות, דיני עבדים, דיני רוצח וכן הוראות המתייחסות לשופטים.

למרות שהמשפט בישראל הינו חילוני ועקרונותיו באים מן המשפט המקובל בעולם, ניכרת בו השפעה של המשפט העברי בנושאים כגון:

- כבוד האדם וחירותו.
- תקנת השבים - העוסקת בהקלות על עבריין המעוניין להשתקם.
- הגנת הפרטיות.
- עשיית עושר ולא במשפט.

הריגה

עפ"י המשפט העברי שפיכות דמים היא "החטא הקדמון", למעשה העבירה החמורה ביותר, כאשר לחיי האדם ערך עליון.

עוד מספר בראשית בתקופת קין והבל ולאורך כל התנ"ך אנו נתקלים בשפיכות דמים.

"וַיֹּאמֶר קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיְהִי בְהִיּוֹתָם בְּשִׂדָּה וַיִּקַּם קַיִן אֶל-הֶבֶל אָחִיו וַיַּהַרְגֵהוּ:³"

"שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ כִּי בְצַלְם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם"⁴

וכך נאמר על דור המבול "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קַח לְךָ בְּשָׂר בָּא לְפָנַי כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ חָמָס

מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ"⁵.

בתנ"ך אנו נתקלים במנהג גאולת הדם אשר בו גואל קרוב משפחת הנרצח את דמו ע"י

הריגת הרוצח או מקורב מדרגה ראשונה.

הרמב"ם מביע דעה לגבי מי שהתכוון להרוג והרג את מי שהוא חייב, אך מכיוון שהמעשה

אסור אין משמעות מי ההרוג, ומכאן שהרוצח אינו פטור.

גם אם עפ"י דעת הרמב"ם יש הצדקה כלשהי לרצונו של ההורג להרוג את קורבנו

"שהרי נעשית המלאכה שחשב לעשותה"⁶, יש כאן מעשה פלילי ומחשבה פלילית,

ואף הושגה התוצאה האסורה, מותו של אדם.

רבי עקיבא אמר " שֹׁפֵךְ דָּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ "⁴ חטא גדול שמביא לגלות, חורבן

בית המקדש והגרוע מכל הסתרת פני הבורא מהארץ.

פשעו של רוצח לא נסלח, כך שעונשו יינתן לו בדרך שפגע.

"וְלֹא תַחְנִיפוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתֶם בָּהּ כִּי הָדָם הוּא יַחְנִיף אֶת הָאָרֶץ וְלֹאֲרֹץ לֹא יִכַּפֵּר לְדָם

אֲשֶׁר שִׁפָּךְ בָּהּ כִּי אִם בְּדָם שִׁפְכוּ"⁷.

---

³ בראשית ד', ח'

⁴ בראשית ט', ו'

⁵ בראשית ו', יג'

⁶ הלכות שבת א', י'

⁷ במדבר לה', לג'

הריגה בשוגג - גרימת מוות ברשלנות

זוהי פעולה שבמהלכה אדם גרם למוות של אדם אחר מבלי שהיה מודע לטיב מעשיו, לנסיבות, או לתוצאות המזיקות של פעולותיו, כאשר האדם הסביר אמור להיות מודע לפרטים אלו בנסיבות דומות.

הענישה על הריגה עפ"י המשפט העברי נסלחת יותר מאופן היותה פחות חמורה מרצח. בפרשת מסעי קיים דיון במקרה של אדם ההורג בשוגג⁷, כאשר העונש הצפוי הינו הגליה לעיר מקלט ולא בתשלום כספי או "עין תחת עין" כפי שנהוג היה במקרה של רצח. בספר שמות⁸ לעומת פרשת מסעי אין זכר, במקרה של הריגה, לעונש בערי מקלט, אלא לעונש כספי.

וכך מצוטט הפסוק מהתנ"ך בפרשת מסעי על הריגה בשוגג והענישה בגינה:

"הקריתם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה.

והיו לכם הערים למקלט מגאל ולא ימות הרצח עד עמדו לפני העדה למשפט.

והערים אשר תתנו שש ערי מקלט תהיינה לכם... והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם

והשיבו אתו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הכהן הגדל אשר משח

אתו בשמן הקדש".

ועל האיסור להעניש בתשלום כספי נרשם:

"ולא תקחו כפר לנוס אל עיר מקלטו לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן".

---

⁷ פרשת מסעי, פרק לה', פס' ו', יא' - לד'

⁸ שמות, פרק כא'

ערי מקלט נבנו בכדי שאליהן יוכלו לברוח הורגים בשוגג, ובמידה ויוכח שאכן בשגגה

נגרמה ההריגה, יוכלו להיכנס לתוך העיר ולהישמר מפני **גואל הדם**.

ההגנה ניתנת להם בתוך שערי העיר ולא מחוצה לה, וזאת עד מותו של הכהן הגדול.

מות הכהן הגדול מציין סיומה של תקופה, ותחילתה של חדשה עבור ההורג.

המתת חסד

הנחת היסוד בהלכה היהודית, הינה שאין אדם בעלים לעצמו. זאת אומרת, האדם אינו רשאי לזרז את מותו, וגם לא לבקש מאחרים לזרז את מותו. ערכם של חיי אדם וקדושת החיים הם מעל הכל. הם ניתנו לו ע"י האל ואין באפשרותו של אף אחד לפגוע בהם גם לא לאדם עצמו. אין חיי האדם ומותו בבעלותו, אלא חיייו הינם פיקדון שנמסרו לו למשמרת. **"וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם"**⁹. מכאן האיסור על המתת חסד הנחשבת בדת כרצח, פגיעה ברכוש האל, בשימור והבראת הגוף בכל עת ומצב. אדם גוסס שדקות חיייו ספורות, עשוי שיחלוף במוחו הרהור חרטה מכאן שאין להפסיק את חיייו גם לא רגע אחד קודם. גם אם נראה שאין מרפא לאדם ואפסו סיכוייו לחיות, רק הבורא יחליט על רגע פטירתו. איסור זה נלמד במקורות רבים. הרמב"ם למד זאת בהלכות רוצח **"את דמכם לנפשותיכם אדרוש זה הורג עצמו"**¹⁰. בציטוט משולחן ערוך מודגש **"ואף על פי שאנו רואים שמצטער הרבה בגסיסתו וטוב לו המוות, מכל מקום אסור לנו לעשות דבר לקרב מיתתו: והעולם ומלואו של הקדוש ברוך הוא-וכך רצונו יתברך"**¹¹. ההלכה מבדילה בין פעולת ההמתה לבין הימנעות מביצוע פעולות שונות המקשות על פטירתו של האדם. ביהדות קיימת התחשבות בסבל ובצער האנושי, ומכאן הרצון להקל בהם תוך איזון עם קדושת החיים.

---

⁹ בראשית א', כז'

¹⁰ הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק ב', הלכה ג'

¹¹ שולחן ערוך, סימן שלטי', סעיף א'

בתנ"ך מוזכרת מיתתו (התאבדותו) של שאול המלך בספר שמואל א':

"וַתִּכְבַּד הַמֶּלֶחֶמָה אֶל-שָׂאוּל וַיִּמְצָאֵהוּ הַמּוֹרִים אֲנָשִׁים בַּקֶּשֶׁת וַיַּחַל מְאֹד מִהַמּוֹרִים:

וַיֹּאמֶר שָׂאוּל- לְנִשְׂא כָלְיוּ שְׁלִי-חַרְבֶּךָ וְדִקְרָנִי בָּהּ פֶּן-יָבֹאוּ הָעַרְלִים הָאֵלֶּה וְדִקְרָנִי

וְהִתְעַלְלוּ-בִּי וְלֹא אָבָה נִשְׂא כָלְיוּ כִּי יֵרָא מְאֹד וַיִּקַּח שָׂאוּל אֶת-הַחֶרֶב וַיַּפֵּל עָלֶיהָ:

וַיֵּרָא נִשְׂא-כָלְיוּ כִּי-מֵת שָׂאוּל וַיַּפֵּל גַּם-הוּא עַל-חַרְבּוֹ וַיָּמָת עִמּוֹ:"¹².

שאול איבד את עצמו לדעת, ולא שחש מייסורים ממושכים אלא מהתעללות שתשבור את רוחו ודעתו.

וכאן אומרים המפרשים שכאשר אין לחיי אדם סיכוי, ויש חשש שיתעללו בו ממושכות והוא ישתגע, אין איסור שאדם במקרה כזה "יטול את חייו בידיו".

גם במקרה של השבת, אשר שמירתה היא מצווה חשובה ביותר, והעונש על אי שמירתה הינו חמור, קדושת החיים חשובה יותר, ומותר לחלל את השבת לצורך הצלת חיי אדם. **"פיקוח נפש דוחה שבת"**.

לסיכום, נושא המתת החסד במשפט העברי הינו נושא קשה, בעל התייחסיות רבות, סבוכות ומורכבות.

ההלכה שוללת לחלוטין נקיטת פעולות שמזרזות את מותו של אדם גוסס, אך סלחנית יותר לגבי פעולות המתת חסד פסיביות וזאת עפ"י עקרון ביהדות של התחשבות בצער ובסבל האנושי.

הדינים הם:

- מותר להסיר מניע חיצוני המונע מאדם גוסס למות.
- אין לעשות מעשה אקטיבי בכדי להאריך חיי גוסס.
- אין להזיז גוסס למקום אשר יקל עליו למות.

---

¹² שמואל א', פרק לא', ג'ה'

ההיתר הוא בזה שניתן לעשות דברים חיצוניים בכדי לעזור לגוסס למות כגון :
ניתוק חולה ממכונת הנשמה עפ"י הנהוג בימינו משתווה לדוגמא להוצאת גרגר מלח
מלשונו של חולה בכדי לא להאריך את גסיסתו ולמעשה מסלקים את הגורם המעכב.
אך אסור בהחלט לבצע דבר בגופו באופן ישיר כגון : חניקה, מכה וכו'.
להיפך גם אם החולה סובל בייסורים וללא הכרה יש לעשות כל מעשה ישיר להצילו, כולל
החייאה, וכל זאת להארכת חייו.
הקלה בעניין זה הינה כאשר יש סבל גדול מאוד לחולה אז ניתן שלא לתת תרופות
מאריכות חיים.
אך במקרה של חולה שאינו סובל אין להימנע ממתן כל טיפול מאריך חיים.

פרק שלישי

גישת המשפט הישראלי

במדינת ישראל קיימת שיטת משפט עצמאית, המושפעת מן המשפט המקובל, אך עם זאת בעלת מאפיינים ייחודיים משלה.

למשפט העברי מעמד מיוחד בתוך הדין הישראלי, שניהם עוסקים בעניינים דומים עם זוויות ראייה מעט שונות.

מכיוון שאין בישראל חוקה עקרונית הגישה המשפטית נלקחים מחוקי יסוד ומפרשנות החוק עפ"י מושגי יסוד בסיסיים הנובעים מהגדרת המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית. הרבה מן החוקים שמחוקקים בישראל מבוססים על הסדר מקביל במשפט העברי.

שיטת המשפט העברי נהוגה בעם היהודי אלפי שנים.

מדובר בשיטת משפט מורכבת ומשוכללת, בעלת הסדרים מהותיים המסדירים את כל תחומי המשפט.

בחוק העונשין מתייחסים ל 3 עבירות המתה: רצח, הריגה וגרימת מוות ברשלנות.

ההבדל העיקרי בין רצח להריגה הינו בדרישה ל"כוונה תחילה"¹³ מצד הנאשם.

כאשר אין הוכחה המיוחסת לנאשם של "כוונה תחילה" הוא יואשם בעבירת הריגה¹⁴,

שהינה פחותה מעבירת רצח והעונש המרבי עליה עומד על 20 שנה.

---

¹³ סעיף 301 לחוק העונשין, התשל"ז-1977

¹⁴ סעיף 298 לחוק העונשין, התשל"ז-1977

הריגה

גרימת מוות במחדל או במעשה שלא ניתן להוכיח **כוונת תחילה**¹⁴ לביצוע רצח.

התנאים, בהרחבה, להוכחת רצח מפורטים במבוא לעבודה זו.

בקצרה:

✓ החלטה וכוונה מוקדמת להרוג אדם תוך מוכנות נפשית.

✓ הכנה או יצירת כלי לרצח.

✓ הקורבן לא התגרה בפוגע.

הענישה המחמירה על הריגה נגזרת מתוקף היות המדינה יהודית ודמוקרטית כשקדושת

החיים היא ערך עליון - "ראש תכליות הענישה" עפ"י הגדרת בית המשפט העליון,

ומבטאת את החומרה ואת התוצאות הקשות שנגרמו בגין ביצועה.

הענישה מוחמרת ככל שתוצאות העבירה קשות יותר.

אדם יכול להיות מואשם בהריגה גם אם לא עשה מעשה אלא נהג בחוסר מעש או במחדל

של אי מילוי חובה המוטלת עליו במסגרת החוק תוך בדיקת יסוד נפשי בעל משקל.

כך במקרה של אדם הנוהג את רכבו במהירות של 100 קמ"ש במקום 50 קמ"ש ופוגע

בהולך רגל ומביא למותו.

היסוד לאישום הוא שאדישות או **קלות דעת** גרמו לתאונה.

לעיתים בית המשפט בוחר להקל בעונשם של נאשמים בהריגה תוך התחשבות בנסיבות

המעשה ובחינת ההיבטים הבאים:

✓ נסיבות חייו של המורשע.

✓ עברו הפלילי.

✓ הבעת חרטה על המעשה.

✓ נסיבות העבירה - הגנה עצמית, הטרדה מצדו של הקורבן.

✓ התייחסות לשיקולי שיקום.

✓ התנהגות הנאשם במהלך המשפט - הודה במעשים תוך חסכון בזמן שיפוטי יקר.

הריגה בשוגג - גרימת מוות ברשלנות

משמעות ה**רשלנות** היא שהאדם לא היה מודע בפועל לאחד מרכיבי היסוד העובדתי, ובכל זאת מוטלת עליו אחריות, וזאת משום שמשוער שאדם אמור להיות מודע לאותו רכיב. המבחן לקביעת התנהגות רשלנית הוא מבחן "**האדם הסביר**" כפי שמוסבר מעלה.

גרימת מוות ברשלנות יכולה להיגרם ע"י מתן טיפול רפואי, שימוש במכונות או כלי נשק וכן במעשים רבים נוספים שלא ננקטה בהם חובת הזהירות הנדרשת ובסופו של דבר הובילו למותו של אדם.

העבירה הינה ברמה הנמוכה ביותר ודינה עד 3 שנות מאסר¹⁵.

מצד התביעה לא תמיד קלה ההוכחה שאותו אדם אשר ברשלנות גרם למותו של אחר חרג מחובת הזהירות המצופה ממנו, כמו במקרה של מוות שנגרם כתוצאה מהליך רפואי. סוגיות מסוג זה נתונות לפרשנויות שונות מצד מומחים רפואיים. כך גם במקרים של קבלני בניה, מהנדסים וממציאי פיתוחים.

במקרים של גרימת מוות ברשלנות כתוצאה משימוש ברכב ושלא עקב טעות אנוש אלא תוך כדי עבירת תנועה (נהיגה בשכרות, מהירות מופרזת, חציית רמזור אדום וכו') רשאי בית המשפט לשפוט את הנאשם באשמת הריגה ולהטיל עליו עונש חמור יותר.

דוגמא מוכרת של גרימת מוות ברשלנות היא זו הקשורה ב**פרשת אולמי ורסאי**. בשנת 2001 במהלך חתונה באולם אירועים בירושלים התמוטטה לפתע רחבת הריקודים, וקרסה שתי קומות מטה ביחד עם החוגגים.

כתוצאה מכך נהרגו 23 מאורחי החתונה ונפצעו יותר מ 350 איש נוספים. אחד הנאשמים המרכזיים בפרשה, **אליהו רון**, מרצה בטכניון, היה מפתחה של שיטת בנייה ייחודית המכונה **פל קל**.

---

¹⁵ סעיף 304 לחוק העונשין, התשל"ז-1977

בית המשפט המחוזי קבע בפסק הדין¹⁶, עפ"י הוכחת התביעה, ששיטת הפל קל מסוכנת וכן אינה עומדת בתקן הישראלי ובתקנים מוכרים אחרים. הבחירה בשיטה זו הייתה בגדר רשלנות של הנאשם, מה גם שהיה מודע לפגמים בשיטה, ולמרות זאת המשיך להפיצה מבלי שגילה את הפרטים האמיתיים לעובדים עמו. בית המשפט גזר עליו 4 שנות מאסר בפועל ועוד אחת על תנאי. מאשמת הריגה יצא זכאי, וזאת מכיוון שבית המשפט קבע שהנאשם האמין בלב שלם שהשיטה אכן טובה ואיכותית.

דוגמה נוספת מוכרת היא של רופאה מרדימה, ד"ר סבטלנה רוסו-לופו¹⁷, מבית חולים אסותא אשר נרדמה במהלך ניתוח עיניים פשוט בילדה, לאחר שנתנה לה מינון גבוה של חומר הרדמה והשתיקה את המוניתור, מה שמנע מהצוות הרפואי לשים לב בזמן להחמרה במצב המנותחת.

כתוצאה מכך נגרם מותה של הילדה.

בית המשפט גזר עליה 8 שנות מאסר בפועל.

העמדה לדין בגין גרימת מוות ברשלנות. נקבעת עפ"י השיקולים האלה:

- האם התוצאה הקטלנית הייתה צפויה בעת המעשה?
- האם הנאשם היה מודע לסיכון שיצר?
- מה המומחיות של הנאשם שבמסגרתו התקבלה ההחלטה?
- האם מדובר במעשה או במחדל?
- מה מיקומו של הנאשם במעגל האחריות?
- מהי מידת הסטייה מההתנהגות הסבירה?
- האם טמון בחפץ סיכון מראש ולא ננקטו מספיק אמצעי זהירות או שהסיכון נחשף רק כתוצאה מהרשלנות?

¹⁶ פסק דין בתיק ת"פ 3120/02

¹⁷ פסק-דין בתיק ע"פ 4512/09

המתת חסד

משמעות ההגדרה **המתת חסד** היא המתת אדם הסובל ממחלה סופנית, אשר אין סיכוי שיבריא או ישתקם.

חוק יסוד **כבוד האדם וחירותו**¹⁸ קובע שזכויות האדם מושתתות על ההכרה בערכו, קדושת חייו ובהיותו בין חורין.

אין עוררין על קדושת החיים. חיי אדם הם נכס שיש לשמרו.

כאשר נבחנת הזכות למות נוצרת התנגשות בהגנה על חיי אדם מול ההגנה על כבודו, חירותו ופרטיותו.

מכאן בית המשפט מכריעה נקודתית כל מקרה לגופו, שוקל את מידת הפלישה לגוף החולה לצורך מתן טיפול רפואי, סיכויי הצלחת הטיפול, הסיכון הכרוך בו וכן הסבל שעלול להיגרם לחולה.

בית המשפט שוקל רצונו של חולה לסיים את חייו בהתקיים שלושת התנאים הבאים

במצטבר:

- מדובר בחולה סופני.
  - החולה אינו מסוגל לשאת את ייסורי הכאב.
  - החולה נמצא בתהליך גסיסה.
- רצונו של החולה ישקל רק במידה והוא בדעה צלולה.

עפ"י **חוק החולה הנוטה למות**¹⁹, חוק שנתפס בזמנו כחדשני ופורץ גבולות, נקבע מהם המקרים בהם אדם רשאי לקבוע איזה טיפול רפואי יקבל, אם בכלל, וזאת במידה ויקבע שהוא סובל ממחלה חשוכת מרפא ותוחלת חייו אינה עולה על 6 חודשים, גם במידה ויקבל טיפול רפואי.

החוק מאפשר הימנעות מטיפולים מאריכי חיים ואף הפסקת מתן מזון או נוזלים, ויתור על דיאליזה וניתוק ממכונת הנשמה.

יחד עם זאת מדגיש החוק כי אין הכוונה לעשיית פעולה המכוונת להמית.

¹⁸ חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1992

¹⁹ חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005

ניתן לקצר את חיי האדם ע"י:

✓ פעולה אקטיבית - המתת החולה ע"י הרופא המטפל.

✓ פעולה פסיבית - הימנעות מטיפולים מאריכי חיים.

מבחינה מוסרית ואתית הרופאים המטפלים נמצאים בבעיה, כאשר הם נעים בין הרצון לעזור לחולה לבין חובתם החוקית להצלת אדם.

החוק קובע שיש להעניק לחולה טיפול מקל הכולל תרופות וכן לכלול פעולות שיש בהן סיכון סביר לחיי החולה.

מכאן השתרש במערכת הבריאות נוהל ויתור על הנשמת מי שחלה במחלת הסרטן ונמצא בשלב המפושט שלה, וכן מתן משככי כאבים גם בכמויות שעלולות לגרום למוות, מתוך הבנה כי בשלב זה הטיפול הרפואי מסוגל אך ורק להקל על הסבל ועל כן יש להתמקד בכך.

אך מה קורה לדוגמה עם חולים סופניים שלא נקבע שנותרו להם עד 6 חודשים לחיות, ומבקשים לסיים את חייהם?

מכאן שקיימת קבוצה גדולה של חולים שאינה נכללת בחוק ואין לגיטימציה למיתת בסיוע רפואי.

דוגמה לענישה בגין ניסיון המתת חסד ניתן לראות בסוגיית **שלמה ראב**²⁰ אשר ניסה להמית את אמו, בטענת המתת חסד, באמצעות כדורים.

האם שרדה, וכנגד **שלמה ראב** הוגש כתב אישום על ניסיון רצח.

בית המשפט קבע שחובה לדבוק בעקרון קדושת החיים ובמקרה של ניסיון נטילת חיים בכוונת מכוון אין מנוס ממאסר.

בגלל הנסיבות הקשות, והשתכנעותו של בית המשפט שהנאשם רצה רק בטובת האם, והפסקת סבלה, למרות שלא ביקשה את מותה במפורש בעצמה, נגזר עליו עונש מאסר של שנה בפועל "**לפנים משורת הדין**".

---

²⁰ פסק-דין בתיק ע"פ 4688/09

השוואה
בין גישת המשפט העברי
לגישת המשפט הישראלי

גישת המשפט הישראלי	גישת המשפט העברי	
<ul style="list-style-type: none"> מעשה חמור ולא נסלח. <p align="center">ענישה</p> <ul style="list-style-type: none"> עד 20 שנה מאסר בפועל. בנסיבות מסוימות ובהתחשבות בנסיבות המעשה בית המשפט שוקל אם להקל על הנאשם. 	<ul style="list-style-type: none"> מעשה חמור ולא נסלח. לחיי אדם ערך עליון. חטא גדול שמביא לגלות, לחורבן בית המקדש ולהסתרת פני הבורא מהארץ. <p align="center">ענישה</p> <ul style="list-style-type: none"> מוות. שֶׁפֶךְ דַּם הָאָדָם בְּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפָּךְ. 	הריגה
<ul style="list-style-type: none"> מעשה חמור, אך נחשבת לעבירת ההריגה הנמוכה ביותר בחומרתה. <p align="center">ענישה</p> <ul style="list-style-type: none"> עד 3 שנות מאסר בפועל. במקרים חמורים במיוחד נשפטים האשמים בעוון הריגה. ענישה של עד 20 שנות מאסר בפועל. 	<ul style="list-style-type: none"> גישה סלחנית. ברגע שיוכח שבוצעה אכן הריגה בשוגג, יתאפשר להורג להימלט ולהסתתר באחת מערי המקלט. <p align="center">ענישה</p> <ul style="list-style-type: none"> נסלחת. גלות בעיר מקלט - בתוך שערי העיר עד מותו של הכהן הגדול. בספר שמות לא מוזכרים ערי המקלט, אלא נקטו בענישה כספית. 	הריגה בשוגג ▪ גרימת מוות ברשלנות
<ul style="list-style-type: none"> לאור ההכרה בקדושת החיים, חירותו ופרטיותו של האדם הגישה מכריעה נקודתית לגבי כל מקרה לגופו. תשקל המתת חסד רק במקרה של חולה סופני (תוחלת חיים עד 6 חודשים), הסובל מייסורים, בתהליך גסיסה וכאשר הינו בדעה צלולה. במקרים מסוימים מותרת המתת חסד אקטיבית (ישירה) ופסיבית (עיי מניעת טיפולים מאריכי חיים). <p align="center">ענישה</p> <ul style="list-style-type: none"> כל מקרה לגופו. במקרים חמורים במיוחד בית המשפט עלול לשפוט את הנאשם למאסר בפועל של מספר שנים. 	<ul style="list-style-type: none"> עפ"י עקרון קדושת החיים הגישה שוללת המתת חסד, אלא רק במקרים חריגים במיוחד. האדם אינו בעלים לעצמו, אלא פיקדון שנמסר לו למשמרת. אין מקום לרצון החולה למות. החולה אינו רשאי לזרז את מותו או לבקש זאת מאחר. גם במקרים חריגים שבו מתירים המתת חסד, מתוך התחשבות בסבל ובצער אנושי, אינה מותרת המתת חסד אקטיבית (ישירה). 	המתת חסד

פרק חמישי

סיכום

במהלך העבודה למדתי את ההבדלים והדקויות בין העבירות: רצח, הריגה, גרימת מוות ברשלנות והמתת חסד.

העבודה נחלקה לשלושה חלקים עיקריים:

- גישת המשפט העברי לעבירות המדוברות, תוך הסבר על קדושת החיים, חשיבותה, ההקלות והעונשים המקובלים.
- גישת המשפט הישראלי לאותן עבירות תוך התייחסות לחוק העונשין, "כוונה תחילה" מהי?, חוק החולה הנוטה למות וכבוד האדם וחירותו.

נחשפתי לפרטים של מורכבות כל עבירה, והשפעתה על הכרעת הדין עפ"י גישות המשפט העברי והמשפט הישראלי.

על העובדה שההבדל בין רצח להריגה הינו בעיקר בכוונת הנאשם, וההבדל בין הריגה להמתת חסד הינו ברצון של הנאשם להקל על החולה ולגמול אותו מייסוריו. הכרעת הדין היא זו שתקבע אם אדם יהיה חופשי להמשיך את חייו או ינעל מאחורי סורג ובריח לתקופה קצרה או במקרה החמור יותר לשנים רבות מאוד.

קראתי רבות על כך שנושא ההריגה והמתת החסד הינו רווי בדעות רבות ובפרשנויות מגוונות, כיום וכן בעבר הרחוק עפ"י גישת המשפט העברי.

השכלתי מאוד במהלך הכנת העבודה, ונחשפתי לראשונה לפרטים ולפסקי דין רבים. קל לי היום הרבה יותר להבין את כובד משקלו של תפקיד השופט בבית המשפט ואת הקושי הרב להכריע במקרים מסוימים.

נהניתי מאוד במהלך הכנת העבודה, צברתי ידע רב שאני מאמין שיעזור לי גם בעתיד.

פרק שישי

רשימה ביבליוגרפית

חקיקה

חוק העונשין, התשל"ז-1977

חוק יסוד כבוד האדם וחירותו, התשנ"ב-1992

חוק החולה הנוטה למות, התשס"ו-2005

פסיקה

בית המשפט העליון

ע"פ 4512-09, מדינת ישראל נ' ד"ר סבטלנה רוסו-לופו וד"ר חיים סטולוביץ

ע"פ 4688/09, שלמה ראב נ' מדינת ישראל

בית המשפט המחוזי

ת"פ 3120/02, מדינת ישראל נ' אליהו רון

משפט עברי

ספרות הפסיקה

הלכות רוצח ושמירת נפש, פרק ב', הלכה ג'

הרמב"ם, משנה תורה, הלכות רוצח ושמירת הנפש, פרק ב' הלכה ז'

הלכות שבת, פרק א', הלכה י'

פרשת מסעי, פרק לה', פס' ו', יא'-לד'

שולחן ערוך, סימן שלט', סעיף א'

תנ"ך

בראשית א', כז'
בראשית ד', ח'
בראשית ו', יג'
בראשית ט', ו'
שמות, פרק כא'
במדבר לה', לג'
שמואל א, פרק לא', גי-ה'

מאמרים מהאינטרנט

- "גרימת מוות ברשלנות מול הריגה" עורך דין אורן בושרי
<https://www.orendin.com/גרימת-מוות-ברשלנות-מול-הריגה/>
- "גרימת מוות ברשלנות, הריגה או רצח" - עורך דין פלילי רויטל בן-שבת כץ
www.revitallaw.co.il
- "שיטת המשפט בישראל - מסורתה ותרבותה" - אהרן ברק
<http://www.textologia.net/?p=25850>
- "גרימת מוות ברשלנות - יסודותיה ומרכיביה" - עורך דין פלילי אסף דוק
<https://www.dok.co.il/התמחות/11728-גרימת-מוות-ברשלנות-יסודותיה-ומרכיביה>
- "המתת חסד" - ויקיפדיה https://he.wikipedia.org/wiki/המתת_חסד
- "המתת חסד בהלכה" - ויקיפדיה https://he.wikipedia.org/wiki/המתת_חסד_בהלכה
- "משפט עבריי" - ויקיפדיה https://he.wikipedia.org/wiki/משפט_עברי
- "רוצח בשגגה" - ויקיפדיה https://he.wikipedia.org/wiki/רוצח_בשגגה
- "רשלנות" - ויקיפדיה <https://he.wikipedia.org/wiki/רשלנות>

- "על מעמדו הראוי של המשפט העברי" - ד"ר אברהם טננבוים

<http://www.daat.ac.il/mishpat-ivri/maamarim/al-maamado.htm>

- "המתת חסד" - שאל את הרב - כיפה <https://www.kipa.co.il>